

CRONICA CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE DIN JUDEȚUL TULCEA 2005 - 2007

Aurel Stănică, George Costea, Iuliana Costea

În urmă cu trei ani a fost inițiată seria *Cronica cercetărilor arheologice din județul Tulcea*, care se dorește a fi o prezentare pe scurt a săpăturilor arheologice sistematice incluse în programul de cercetare al ICEM Tulcea, a cercetărilor cu caracter preventiv și a supravegheților arheologice.

În ultimii ani, cercetările arheologice preventive și supraveghețile arheologice au căpătat o pondere importantă în activitatea Muzeului de Istorie și Arheologie din cadrul ICEM Tulcea. Așa cum s-a întâmplat în anii '70 în Europa Occidentală, boom-ul investițional, care cuprinde proiecte de mare amploare, mai ales în siturile arheologice și în zonele cu patrimoniu arheologic reperat, a cuprins și județul Tulcea. Pentru o mai bună gestionare a situațiilor, a dosarelor, conducerea ICEM Tulcea a luat decizia ca în organigrama instituției să fie creat un nou departament care are rolul de a efectua cercetările arheologice preventive, supraveghețile și evaluările de teren.

Simpla contabilizare a dosarelor și cererilor ajunse la ICEM Tulcea indică o creștere continuă pentru ultimii trei ani a cercetărilor arheologice preventive și a supravegheților arheologice. Pe ansamblu, raportul dintre cercetările sistematice și cele preventive s-a modificat în ultimii ani și datorită proiectelor de investiții mai mari sau mai mici din zonele arheologice.

A. Cercetări sistematice

Campania 2005

Enisala (com. Sarichioi), punctul *Palanca*.

Campania din anul 2005 a avut ca scop degajarea părții de V a lutăriei, fapt concretizat în cercetarea unei suprafețe (S IV) cu latura de N – 8 m; cea de V – 28 m; cea de S – 5,5 m; latura de E este neregulată și reprezentată de marginea lutăriei. Stratigrafia sitului este redusă la existența unui strat de depuneri contemporane (menajere), gros de 0,30 m, sub care se află un altul de culoare cenușie, gros de 0,30-0,50 m, de la baza căruia pornesc complexele și care suprapune solul steril.

În această suprafață au fost identificate 12 gropi (ce au în componență fie ceramica medievală, fie pe cea hallstattiană – uneori amestecată) și 5 morminte de epocă medievală (sec. XIV-XV) cu inventar relativ sărac. (G.J.; S.A.; A.Ț.; M.Ve.; V.P.-M.)

Campania 2006

Babadag, punctul *Cetățuia*.

În campania 2006, cercetările arheologice s-au concentrat în zona amenințată cu prăbușirea, datorată eroziunii provocate de apele lacului Babadag, denumită „sector faleză”, în suprafețele C 5-8 și C 9. Au fost cercetate două niveluri de locuire (4 și 5), marcate de prezența a numeroase fragmente de podele de lut, distruse de gropi săpate din nivelurile superioare.

Cantitatea de ceramică și oase de animale este impresionantă, acestea regăsindu-se atât în gropile menajere, cât și pe nivelul de călcare antic. Ceramica descoperită pe aceste niveluri este lipsită de decorul realizat prin imprimare și incizare și datează complexe în faza a III-a a culturii Babadag. Printre descoperirile deosebite din această campanie sunt menționate două psalii din os cu trei perforații ovale, caracteristice culturilor hallstattiene timpurii din spațiul balcanic, a unei verigi de mici dimensiuni din bronz și a unui obiect de lut considerat a fi o stilizare a fizicului uman. Tot pe acest ultim nivel a apărut o mandibulă umană și partea superioară a unui femur uman. (G.J.; S.A.; A.C.)

Enisala (com Sarichioi), punctul *Palanca*.

Campania din anul 2006 a constat în deschiderea a încă patru secțiuni S V (4×16 m), S VI (4×10 m), S VII (nefinalizată), S VIII (4×10 m). În S V au fost descoperite două gropi ce conțineau material ceramic hallstattiian (Babadag III). În S VI au fost cercetate 9 gropi din care în patru a fost descoperit material hallstattiian și în cinci material de epocă medievală. În S VIII au fost identificate 6 gropi, dintre care 5 conțineau material hallstattiian și una cu ceramică medievală, dar și două morminte de înhumăție din perioadă medievală. Materialul caracteristic perioadei medievale este reprezentat în marea majoritate de ceramică. (G.J.; S.A.; A.C.Ț; M.V.)

Isaceea, punctul *Suhat*

În campania 2007 am continuat cercetarea Son. 3, trasat, și doar în parte cercetat, în 2006. Contextul arheologic este similar celor remarcate în cazul suprafeței S3, sondajelor Son. 1 și Son. 2. Imediat după stratul vegetal urmează un nivel în care se regăsesc materiale aparținând epocilor elenistică și romană, ce suprapune la rândul său stratul cultural neolitic. În cadrul acestuia din urmă au fost identificate și cercetate numeroase gropi menajere.

Cercetarea Son. 3 contribuie la retrasarea limitelor așezării neolitice și completează informațiile avute la dispoziție în legătură cu amenajarea spațiului în zona sudică a acesteia. Este evident în stadiul actual al cercetărilor că în zona menționată s-au amenajat și folosit în mod frecvent gropi cu destinație menajeră.

În paralel cu cercetarea complexelor arheologice a fost prelucrate datele rezultate în urma studiului topografic. (C.M.; F.M.)

Luncavița (com. Luncavița), punctul *Cetățuia*

În campania 2007 au fost continuate cercetările în SI, principalele puncte de interes fiind locuințele nr. 6, 8 și 9.

În cadrul locuinței nr. 6 a fost finalizată cercetarea podelei în sectorul 4. În zona peretelui de sud al acestui complex a fost identificat un sediment ce ar putea constitui podeaua unei construcții de tip anexă.

De asemenea, a fost finalizată cercetarea nivelului de distrugere al locuinței nr. 9 și a continuat cea pe nivelul ocupațional.

În aceeași campanie a fost încheiată operațiunea de împărțire pe sectoare a zonei de locuire existente în afara așezării-*tell*. Acest demers era necesar în condițiile dezvoltării cercetării în spațiul menționat. În prezent sunt trasate și împărțite în sectoare suprafața SV și SVI, având fiecare dimensiunile de 108×48 m. Orientarea lor este similară suprafețelor din așezarea-*tell*.

A fost continuată și cercetarea zonei exterioare a *tell*-ului, unde au fost trasate și săpate trei secțiuni (5, 6 și 7). În cadrul acestora a fost descoperit material arheologic aparținând culturii Gumelnița și epocii romane.

În campania 2007 au fost prelevate eșantioane de sediment în locuințele nr. 6 și nr. 8 și în posibilă zonă de pasaj dintre aceste complexe de locuire.

Au fost efectuate sondaje palinologice în zona mlăștinoasă aflată la nord de așezarea-*tell*. Această acțiune s-a desfășurat în colaborare cu o echipă de cercetători ai laboratorului UMR 5140 Lattes și Universității Strasbourg din Franța. Obiectivul campaniei 2007 a fost acela de prelevare a unui eșantion de sediment reprezentativ, a cărei analiză ar putea indica prin rezultatele sale (realizată în laboratorul Universității Strasbourg) dacă zona mlăștinoasă poate constitui un reper în cazul unui viitor studiu palinologic complex. (C.M.; F.M.; M.M.)

Slava Rusă (com. Slava Cercheză), [L]Ibida

Sector Curtina G. În campania din anul 2007 s-a continuat cercetarea din 2006 în interiorul turnului T 8 (S IV), reușindu-se a fi degajat în întregime nivelul de dărâmatură. Astfel, a fost localizată intrarea în turn, în capătul de est al acestuia, ce avea o boltă din cărămizi, parțial prăbușită. Intrarea are lățimea de 1,80 m. Spre vest, aceasta era marcată de un pinte (contrafort) cu laturile de 1,80 × 1,85 m. În SII au fost realizate două sondaje, de data aceasta în exteriorul turnului T 8. În locul în care latura vestică a turnului se îmbină cu zidul de incintă am descoperit o a doua plintă a complexului, la adâncimea de 4 m, aceasta indicând o fază de construcție timpurie.

Sector X. În vara anului 2007 au fost inițiate cercetări arheologice în zona de sud-est a cetății [L]Ibida, arie ce corespunde curtinei X. A fost realizată o secțiune de 4 × 24 m cu scopul de a clarifica modul în care a fost realizat zidul de incintă într-o zonă în care terenul prezintă accentuate diferențe de nivel. Un alt obiectiv urmărit de cercetarea din sectorul X este stabilirea unei relații cronologice între cetate și fortificația ce îi este adosată în partea de sud-vest.

Sector T 10. Turnul T 10 situat pe latura nordică a cetății [L]Ibida este cercetat începând cu anul 2007. În acest scop a fost trasată o secțiune orientată nord-sud, concluziile preliminare indicând existența unui turn în formă de „U” și că din această zonă, de-a lungul timpului, a fost scoasă piatră utilizată de localnici în scopuri personale.

Sector Extra muros nord-vest III. În urma arăturilor din primăvara anului 2007, la aproximativ 150 m nord-vest de incinta nordică a cetății, au fost identificate urme ale unor posibile ziduri din epoca romană. Cercetarea desfășurată în vara aceluiași an a scos la iveală două morminte în cistă din piatră, datate în perioada romano-bizantină. Ambele schelete au fost descoperite la aproximativ 2 m adâncime. Nici unul dintre acestea nu era în conexiune anatomică și nu se respecta orientarea celor două ciste.

Sector Extra muros vest III. În această zonă a fost trasată încă din campania 2006 o secțiune de 2 × 20 m, materialul arheologic descoperit fiind extrem de bogat și variat (ceramică, monede, piese din bronz și oase de animale, dar și un fragment de diplomă militară), săpătura fiind efectuată până la adâncimea de 4,40 m. În această campanie am reușit să efectuăm un sondaj în jumătatea estică a carourilor 8-9, în același strat de pământ aluvionar,

până la -5,25 m, adâncime la care nu au mai apărut materiale arheologice. În porțiunea săpată au apărut aceleași piese ca în campania precedentă (o monedă datată în sec. IV, amfore LR 1, LR 2, farfurii Hayes 3 etc.).

Sector Fântâna Seacă. Cercetările din acest punct aflat în zona extramurană a orașului [L]Ibida au avut drept scop lămurirea unei situații arheologice cunoscută din 2006 când, în urma lucrărilor agricole, la suprafața solului au apărut numeroase zone cu piatra fasonată, tegulae și olane romane. În cele 7 secțiuni efectuate în anul 2007 au fost cercetate două edificii ce au fost încadrate din punct de vedere cronologic, potrivit materialelor arheologice rezultate în urma săpăturilor, în secolul al IV-lea p.Chr. (D.P.; M.M.)

Isacceia [Noviodunum]

În anul 2007 cercetările arheologice s-au desfășurat în sectorul de SE al cetății.

Turnul Mare – CT 10. Cercetările au continuat în CT 10, prin eliminarea treptată a straturilor de dărâmtură care acopereau nivelurile medievale. Principalul obiectiv în această campanie a fost scoaterea la lumină a elementelor ce alcătuiesc structura defensivă a castrului de pământ. În c. 3-4 au fost cercetate trei gropi menajere, două dintre acestea au fost surprinse încă din anul 2005 în peretele estic al secțiunii CT 7, c. 4. Cea de-a treia, în c. 3, cu material ceramic încadrat cronologic în secolele III-IV p.Chr., a perforat un nivel de locuire romană timpurie. Groapa a fost săpată într-un strat de nivelare de epocă romană, acoperit parțial în secolul al XIII-lea de o nivelare realizată cu pământ galben, din care au fost recuperate fragmente de ceramică smălțuită. În zona sudică a secțiunii CT 10, ca și în anul 2005 în CT 7, a fost surprins nivelul de locuire romană-timpurie, contemporan, foarte probabil, fazei de nivelare a castrului de pământ. (V.H.B.; A.S.)

Turnul Mare – CT 9-CT 3. În interiorul Turnului Mare a fost îndepărtat martorul de pământ dintre secțiunile CT 9 și CT 3. S-a urmărit recuperarea materialului arheologic din stratul de nivelare, care acoperă cele două niveluri de epocă medie-bizantină. Cu această ocazie a fost degajat pilonul din partea de vest a intrării în turn până pe nivelul III, descoperit în campania anului 2005. De asemenea, în zona de SV a turnului, s-a procedat la curățarea terenului până pe nivelul VII, primul nivel incendiat din turnul mare al cetății. Materialul ceramic recoltat în special fragmente de farfurii forma Hayes 3b¹, se încadrează cronologic în sec. V p.Chr., ceea ce corespunde și încadrării cronologice a nivelului VII făcută încă din 1999. (V.H.B.; A.S.)

Turnul A. La vest de Turnul A a fost trasată o nouă secțiune (TA 4), pentru a degaja și latura vestică a acestuia. Au fost surprinse toate fazele constructive, respectiv turnul rectangular, cu latura mare la fațadă, turnul în formă de U cu frontul rotunjit și resturile celui rectangular cu laturile mari perpendiculare pe zidul de incintă. S-a mai observat că zidul de incintă din prima fază este amplasat în loess la același nivel surprins ca în secțiunile CT 7 – CT 10 de la Turnul Mare, evidențind și în acest punct faza de pământ a castrului roman. A mai fost cercetată groapa, probabil a unei locuințe medio-bizantine, amplasată în vechea fosă a castrului de pământ, obturată în secolul III p.Chr. de substrucția de piatră. Din groapa

¹ Hayes 1972, 329, 331, 333, fig. 67/B, 1, 2, 4, 5 (anii 460-480); Topoleanu 2000, 46-49, fig. 9 B (sec. V p.Chr.).

locuinței a fost recoltată o cantitate considerabilă de fragmente ceramice din secolele XI-XII care permit întregirea a cel puțin șase vase borcan. (V.H.B.; A.S.)

Suprafața A. În campania din 2007 au fost reluate săpăturile din acest punct, printr-o răzuire a suprafeței și prin demontarea maritorilor rămași de la secțiunile din anii anteriori. Cercetările s-au concentrat pe un nivel datat mai larg în secolele XIII-XIV. Materialul recoltat, este reprezentat în mare majoritate de ceramică, atât de uz comun, cât și cea de import, *stamena* devalorizate, monede tătarăști, fragmente de brățări din sticlă, fragmente de chirpic, dar și de nelipsite fragmente de obuz și cartușe din Primul Război Mondial.

Descoperirea cea mai importantă o constituie un fragment ceramic lucrat dintr-o pastă albă, foarte compactă, la interior cu un smalț albastru cu irizații de culoare verzuie și care aparține ceramicii persane produsă în centrul de la Kashan². Această descoperire, cât și cele din zona Curtinei 1 (SC 1) pun într-o nouă lumină centrul de la *Noviodunum*, confirmând că așezarea de aici a fost în secolele XIII-XIV una din cele mai importante din nordul Dobrogei. (N.D., A.S.)

Turnul de Colț. Cercetările în acest punct au continuat prin reluarea săpăturilor în secțiunea TC 3, secțiune deschisă în anul 2003, în vederea clarificării situației din zona de est a turnului. A fost descoperit zidul de pe latura estică a turnului, distrus aproape până la fundație. (V.H.B.; A.S.; L.R.)

Turnul de Colț – intramuros. Cercetările din campania acestui an au continuat în *intramuros*, la nord de turnul de colț, în secțiunile TC 4 și TC 1. Obiectivul urmărit de cercetările noastre din 2007 a fost acela de a verifica apariția unor noi morminte și clarificarea unor situații apărute în campaniile precedente.

În TC 4 au fost descoperite patru morminte de inhumație, cu schelete orientate V-E, depuse în decubit dorsal. Cele patru morminte de inhumație aparțin unui orizont de înmormântări, din care au fost cercetate opt morminte, ceea ce confirmă că într-o anumită perioadă din cursul secolelor XIII-XV, în zona *intramuros* s-a practicat o serie de înmormântări de către populația locală. Cercetările efectuate în anii 1953-1954 de către Ion Barnea, dar și cercetările noastre recente din 2003, în S4, precum și cele din anul 2005 și 2007 efectuate de colegii britanici, ne arată că, în ultima etapă de locuire medievală de la Isaccea-*Noviodunum*, zonele de S și de E au fost utilizate pentru înmormântări. Considerăm cu titlu de ipoteză că acest orizont de înmormântări reprezintă o extensie a necropolei localizată în zona așezării civile.

În TC 4, c. 6 au fost cercetate două gropi menajere, ce pot fi date în secolul al XIII-lea și care conțin un inventar deosebit de bogat: vârfuri de săgeți din os și din fier, fragmente de brățări din sticlă, fragmente de la vase din sticlă, mărgelile din pastă de sticlă, fragmente de olane, *stamena* devalorizate, fragmente de chirpici, o cantitate apreciabilă de ceramică, oase de pește, solzi și oase de animale. (A.S.; L.R.)

Curtina 1 (SC 1). În anul 2007 a fost deschis un nou punct de cercetare, C 1 (Curtina 1). Între TA (Turnul A) și TC (Turnul de Colț), a fost trasată o secțiune (SC 1) de 4 × 20 m, orientată aproximativ sud-nord. (V.H.B.; A.S.)

² Identificarea noastră a fost confirmată de E. Nicolae și E. Abâzova, cărora le mulțumim și pe această cale.

NAP (Noviodunum Archaeological Project). La inițiativa a trei universități britanice (University of Cambridge, University College London, University of Southampton), în colaborare cu ICEM Tulcea, a fost demarat proiectul *Noviodunum Archaeological Project*, care are ca obiective pe termen lung, să investigheze relația dintre cetate și teritoriul. În perioada 2000-2004 a fost efectuată ridicarea topografică, care a îmbunătățit imaginea asupra sitului, reprezentând un punct de pornire pentru cercetările viitoare. Cercetările geofizice au subliniat încă odată intervențiile antropice asupra sitului în secolele XIX-XX și au furnizat date importante referitoare la fortificațiile din perioadele romană și romano-bizantină. De asemenea, cercetările de teren au arătat schimbările petrecute în cadrul cetății și în hinterland. Eșantioanele de ceramică, obiectele și monedele dovedesc o dinamică a locuirii, dar și contactele cu estul Mediteranei și alte zone.

A doua etapă a proiectului a început în anul 2005, prin realizarea cercetărilor arheologice în zona de sud a cetății (Area 1) și în așezarea civilă (Area 2). (A.P., A.S.)

Nufăru (com. Nufăru), punct *Trecere bac*

Cercetările arheologice din campaniile din anii 2005, 2006 și 2007 realizate în cetatea bizantină de la Nufăru s-au concentrat în regiunea nordică a promontoriului pe care se desfășoară așezarea, în punctul *Trecere bac*, unde a fost localizată și cercetată instalația portuară a cetății bizantine, care este suprapusă de o necropolă (datată la sfârșitul secolului al XI-lea – începutul secolului al XIII-lea). (O.D.; A.S.; M.V.; A.Sm.; A.B.)

B. Cercetări arheologice de salvare și preventive

Baia (com. Baia), punct *Linia 812 Medgidia - Tulcea, km 79+450 - 79+600*

Au fost efectuate două sondaje, ce confirmă existența în această zonă a unei necropole birituale, datată pe baza analogiilor în sec. VIII-X. (V.H.B.; A.S.; F.M.; V.P.)

Enisala (com. Sarichioi). *Modernizarea, reabilitarea și extinderea sistemului de alimentare cu apă a localității Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea*

Supravegherea realizată în localitate, urmare a proiectului de modernizare și reabilitare sistemului de alimentare cu apă, a dus la descoperirea în zona nordică, la ieșirea din localitate, către Sarichioi, a trei morminte de inhumăție care în baza inventarului funerar au fost încadrate în secolele XIV-XV, fiind asemănătoare cu cele din necropolă cercetată în punctul *Palanca*.

O a doua descoperire ce a intervenit pe parcursul săpăturilor este reprezentată de un tezaur de monede otomane (din argint) și austriece (din aur) databile în linii mari în secolul al XVII-lea. Cele 1700 de piese se aflau într-un vas distrus și aruncat de descoperitori în cursul acțiunii de astupare a conductei. Monedele au fost ulterior recuperate de Poliție de la descoperitori. Tezaurul se află în colecția ICEM Tulcea pentru evaluare și identificare. (G.J.; S.A.)

Rachelu (com. Luncavița). Modernizare și reabilitare a sistemului de alimentare cu apa potabilă a localității Rachelu

În lunile mai-iunie 2006, în cadrul sitului Rachelu, a fost efectuată o cercetare arheologică preventivă ca urmare a lucrărilor pentru sistemul de alimentare cu apă a localității. Au fost trasate și cercetate trei secțiuni, notate convențional S1, S2, S3, plasate paralel cu traseul șanțului rețelei de alimentare cu apă a localității. În prima secțiune, S1, au fost identificate două gropi menajere, de mici dimensiuni, aparținând perioadei contemporane; în S2 au fost înregistrate numai deșeuri menajere aparținând perioadei contemporane; în S3 au fost identificate și cercetate două gropi menajere ce aparțin epocii medio-bizantine (sec. XI-XIII). (C.M.)

Rachelu (com. Luncavița), punctul *La școală*

Săpătura a avut caracter de salvare. S-a desfășurat în primăvara lui 2007, ca urmare a construcției unui bazin de apă în curtea școlii. Au fost descoperite două morminte la adâncimea de 1,50-1,60 m. Mormintele, fără inventar au fost orientate V-E. M1 a fost deranjat de lucrători. M2 a fost cercetat parțial, partea inferioară a scheletului a rămas în profilul estic. Au fost surprinse resturi de lemn de la sicriu. Lipsa inventarului nu a permis încadrarea cronologică, deși orientarea indică existența unor complexe funerare creștine. (C.M.; S.A.; G.C.)

Mahmudia (com. Mahmudia), punctul *La primărie*

Cercetarea arheologică s-a desfășurat în scopul prevenirii distrugerii unor bunuri arheologice ca urmare a lucrărilor de extindere a sediului vechii primării. Săpăturile realizate au dus la identificarea unui nivel de locuire de sec. XIX. Materialul ceramic, destul de numeros, este puternic fărâmițat. S-a descoperit și o monedă otomană, puternic deteriorată, ce nu a putut fi identificată. (C.M.; G.C.; I.C.)

Tulcea, str. Ciurel, nr. 1

Cercetarea desfășurată pe proprietatea privată din str. Ciurel, nr. 1 a avut caracter de salvare, fiind prilejuită de descoperirea unui mormânt de înhumăție în timpul săpării fundațiilor unei construcții.

Au fost descoperite 10 morminte, numerotate M 1-M 10, la adâncimi ce variază între 1,10 m și 1,80 m. Complexele funerare amintite au orientări diferite: V-E sau SV-NE; în cazul unora nu s-a putut stabili orientarea deoarece au fost deranjate din vechime. În privința inventarului funerar, descoperirile constau din: fragmente din pansa unei amfore LR 1, un cercel din plumb, câteva fragmente dintr-un nasture din bronz, fragment de ulcior cu firnis verde-măsliniu, un fragment de cataramă din fier. Mormintele sunt încadrate conform inventarului în perioada romano-bizantină. (D.P.; M.I.; V.R.)

Tulcea, str. Văcărescu, nr. 2C

A fost deschisă o secțiune, cu dimensiunile de 10 × 1 m, în care s-a ajuns până la adâncimea de 0,55-0,70 m. Săpătura nu a putut continua din cauza nivelului ridicat al pânzei freatice. În urma cercetării nu au fost identificate niveluri de locuire. Din pământul de la suprafață au fost recuperate câteva fragmente de olane care proveneau de la un imobil ce a fost dezafectat. (D.P.)

Tulcea, str. Surorilor, nr. 16

Săpătura a avut caracter de salvare, fiind realizată pentru eliberarea certificatului de descărcare de sarcină arheologică, în lunile martie-aprilie 2004. A fost trasată o secțiune orientată E-V, care suprapunea întreaga suprafață afectată de proiect – $11,4 \times 7,8$ m; adâncimea maximă la care s-a ajuns a fost de 6 m. Secțiunea se găsește la cca. 10 m de zidul cetății *Aegyssus*. Au fost identificate trei niveluri de locuire – două de epocă romană timpurie și unul romano-bizantin. Primului nivel roman timpuriu îi corespunde o clădire realizată din piatră, cărămidă și mortar și o canalizare din țigle; acestea au fost cercetate parțial. Materialele arheologice recuperate constau în exclusivitate în ceramică fragmentară – veselă de bucătărie, veselă pentru servitul mesei și amfore. (D.P.; A.S.)

Tulcea, str. Timișoarei, nr. 4

Cercetarea realizată pe proprietatea Sorin Fuiorea a avut rolul de a preveni distrugerea unor complexe arheologice ca urmare a construirii unei locuințe.

În punctul cercetat a fost realizată o secțiune de $12,5 \times 1,5$ m, în care s-a coborât până la 2,05 m. În acest context au fost surprinse trei niveluri: primul reprezintă o acumulare a deșeurilor menajere aparținând secolului al XX-lea, următoarele două sunt reprezentate de amenajări cu pământ galben, urme de arsură și conțin materiale din sec. al XIX-lea. De asemenea, pe această proprietate există un „beci” (hrubă), ce făcea parte dintr-un sistem de astfel de construcții semnalate în mai multe zone din oraș. Cu această ocazie s-a făcut un relevu parțial al interiorului amenajării amintite (atât cât s-a putut să înainta). (D.P.; A.S.)

Tulcea, str. Veseliei, nr. 3

Zona afectată de această lucrare se afla în intravilanul municipiului Tulcea, la circa 100 m sud-vest de un tronson aparținând zidului de incintă al cetății romano-bizantine și bizantine, într-o zonă cu patrimoniu arheologic reperat prin cercetări anterioare. A fost realizată o casetă, cu dimensiunile de 2×2 m, în care s-a coborât până la 2,00 m.

În urma cercetării a fost identificat un nivel de locuire, ce poate fi datat pe baza materialului ceramic în sec. II. p.Chr. (A.S.; D.P.)

Tulcea, str. 14 Noiembrie (Geamia Azizie)

În timpul săpăturilor realizate pentru amplasarea unei conducte de gaz a fost descoperit un mormânt de sec. IV p.Chr., cu un inventar relativ bogat, constând din brățări din sticlă, brățări din bronz, mărgelile din sticlă de formă neregulată, de culoare albastră, un opaiț și o monedă de la Constantin cel Mare. Mormântul a fost descoperit la o adâncime de 1,50-1,70 m, fiind orientat V-E. Nu a putut fi observată forma gropii, dar au fost semnalate pe alocuri resturi din umplutură. (I.C.; G.C.)

Tulcea, str. Nicolae Bălcescu nr. 5 (la aproximativ 2 m de intersecția cu str. Walter)

Cu ocazia săpăturilor realizate pentru amplasarea conductei de canalizare a fost descoperit un mormânt de incinerare care a fost distrus parțial de către muncitori. Au fost recuperate trei vase romane întregi și o cătuie, parțial întregibilă. Vasele au fost depuse pe un „postament” lutuit care a fost surprins ulterior pe profilul nordic. Nu au fost descoperite urme de ardere în zona complexului funerar. În baza materialului ceramic mormântul este datat în sec. I-II p.Chr. La intersecția cu str. Prislav, în profilul șanțului, s-au observat în pământul

galben fragmente de oase umane și gropile mormintelor. Cu siguranță, cele două morminte de inhumatie, distruse de muncitori în momentul săpării șanțului, dar și mormântul de incineratie, aparțin necropolei cetății *Aegyssus*. (A.S.; G.C.)

Tulcea, str. Gloriei 62, proprietatea Mihai Condratov

Cercetarea arheologică preventivă desfășurată pe proprietatea Condratov s-a realizat prin trasarea a patru secțiuni. Au fost identificate un nivel de epocă modernă și două de epocă romană. Materialul ceramic descoperit, în curs de prelucrare, este extrem de numeros. Au fost descoperite un număr variat de amfore romane și romano-bizantine (multe reîntregibile), castroane, opaite și ceramică de calitate superioară. (I.C.; S.A.; G.C.)

Tulcea, str. Gloriei

Obiectiv *Extinderea rețelei de canalizare menajeră în municipiul Tulcea*

Cercetările au fost realizate pe aproape întreaga lungime a străzii, de la poarta Monumentului Independenței până la intersecția cu str. Nicolae Bălcescu. Înregistrarea materialului s-a făcut în funcție de numărul proprietății, iar săpătura s-a efectuat prin realizarea unei secțiuni cu lățimea de 0,60-0,80 m și cu o adâncime ce a variat între 1,50-2,10 m. În anumite locuri au fost amenajate carouri de 2 × 2 m pentru montarea unor „centre de cădere a apei”. Din punct de vedere stratigrafic s-a constatat existența a două niveluri de epocă romană, unul medieval și unul de epocă modernă. Pe toată lungimea șanțului, din loc în loc, o serie de gropi de epocă modernă și chiar contemporane perforază nivelurile arheologice mai vechi. Astfel, nivelul medieval este semnalat pe aproximativ întreaga zonă cercetată, deși începând de la proprietatea numărul 24 A, spre magazinul Celest, este deranjat de săpăturile realizate anterior pentru montarea unei conducte. Nivelurile romane au fost semnalate până aproximativ la intersecția cu strada Liniștei. (A.S.; G.C.; M.Mo.; I.C.)

Tulcea, str. 9 Mai (Muzeul de Etnografie – MGM Palace)

Săpăturile realizate în zona menționată reprezintă o continuare a celor realizate pe strada Gloriei. A fost înregistrat un nivel consistent de aluviuni, în care a apărut o cantitate foarte mare de ceramică smălțuită uzuală datată în secolele XVIII-XIX. (I.C.; G.C.; A.S.; D.P.)

Niculițel (com. Niculițel)

Obiectiv *Modernizare, reabilitare și extinderea sistemului de alimentare cu apă*

Datorită proiectului menționat au fost efectuate cercetări arheologice preventive și supraveghere arheologică în mai multe puncte din localitate. Astfel, pe strada dispensarului, pe o distanță de aproape 100 m a fost surprins un număr de trei apeducte, care aveau orientări diferite și care intrau într-o casetă de distribuție. Unul din apeducte, parțial distrus în momentul excavării șanțului, avea orientarea SSE-NNV. Pe strada paralelă cu pârâul Niculițel, situat la 50 m V de acesta și aproximativ 100 m V de Basilica paleocreștină, a fost surprinsă o cantitate mare de țigle și olane. În urma degajării stratului de dărâmătură s-a conturat o construcție de formă rectangulară, cu ziduri exterioare din piatră și mortar în *opus incertum*, cu ziduri interioare în *opus latericium*, din cărămizi de formă pătrată cu latura de 0,30 m. În partea de est edificiul este prevăzut cu un bazin de formă dreptunghiulară (2,90 × 0,95 m). Pe latura de vest a acestuia din urmă se afla o „laviță”, lată de 0,25 m, iar pe mijlocul său, spre sud, se regăsește orificiul de scurgere, ce constă dintr-o țeavă din plumb (*fistula plumbaria*). Monumentul

cercetat aparține unui edificiu termal care, probabil, se afla într-o *villa rustica* sau aparținea unei așezări romane de tip *vicus* și a fost datat pe baza materialului arheologic în secolele II-III p.Chr. (V.H.B, A.S., F.M.)

Niculițel (com. Niculițel), proprietatea Gabriel Onea

Cercetarea realizată în punctul menționat a avut rolul de a preveni distrugerea unor bunuri arheologice urmare a construcției unei locuințe proprietate personală. Supravegherea efectuată a dus la descoperirea câtorva fragmente ceramice, și a unor olane de epocă romană. (C.G.; C.I.)

Nufăru (com Nufăru), proprietate Dumitru Ducica

Cercetarea arheologică a fost realizată prin efectuarea a două secțiuni, menite a controla limitele de nord și de sud, și o suprafață pentru a verifica perimetrul destinat construcției unei locuințe.

Au fost surprinse o serie de gropi menajere, două cuptoare, unul de formă ovală și altul de formă rotundă, 6 morminte de inhumație, în decubit dorsal, 3 de adulți (M1-3) și unul de copil (M 4), unul incomplet (M 5) și altul parțial cercetat (M 6); două dintre aceste morminte au drept inventar, o monedă (M 2) și doi cercei tip verigă simplă (M 4). Vetrele ambelor cuptoare au fost construite dintr-un pat de fragmente ceramice, peste care a fost așezat un strat de lut.

Din punct de vedere cronologic se poate presupune următoarea datare: un prim nivel reprezentat de gropile menajere, nivelul necropolei, care suprapune nivelul cuptoarelor, la rândul lor perforat de nivelul gropilor menajere, depuneri ce par să acopere sec. XII și prima jumătate a sec. XIII. Nu s-au sesizat, până la cercetarea materialului arheologic, depuneri aparținând sec. X-XI. (O.D.; A.S.; M.V.; A.Sm.; A.B.)

Nufăru (com Nufăru), punct Bufet

Supravegherea arheologică din punctul amintit a fost realizată în anul 2005 ca urmare a intenției Consiliul Local Nufăru de a moderniza instalația sanitară (înlocuirea conductei de evacuare a apelor menajere) pentru o brutărie, care va funcționa în clădirea fostului Magazin Universal din comună.

Intervențiile din timpul construirii magazinului și bazinelor pentru colectarea apelor menajere au distrus nivelurile arheologice și au schimbat configurația inițială a terenului.

Complexele arheologice identificate sunt o groapă pentru var și o vatră. Materialul arheologic este specific secolelor XI-XIII și cuprinde fragmente de vase borcan, amfore și ceramică smălțuită. (O.D.; A.S.)

Nufăru (com Nufăru), proprietatea Oana-Cristina Popa

Cercetarea realizată pe proprietatea amintită în anul 2005, situată în apropierea zidului de incintă estic al cetății bizantine, a fost efectuată ca urmare a construirii unui bazin pentru preluarea apelor menajere necesar locuinței. Săpătura arheologică s-a realizat prin deschiderea unei casete cu dimensiunile de 2×2 m, în care s-a coborât până la -3,30 m.

Complexele arheologice identificate constau din: o groapă menajeră aparținând nivelului sec. XIII; o locuință de suprafață, probabil rectangulară, cu bază de piatră, databilă în sec. XII; un mormânt de inhumație, sub nivelul locuinței cu bază de piatră, orientare V-E, încadrabil în

sec. XI; o vatră, aparținând probabil unui complex de locuire, suprapusă de mormânt, și o groapă pentru var, amenajată probabil în apropierea fortificației, aparținând eventual unui moment apropiat de cel al ridicării cetății bizantine (ultimul sfert al sec. X). Nu au fost descoperite elemente de fortificație. (O.D.; M.V.; A.S.)

Nufăru (com Nufăru), proprietatea Radu Alexandru Hanganu

Cercetarea arheologică s-a realizat în anul 2005 ca urmare a extinderii unei construcții cu funcțiune de anexa gospodărească și realizarea unui bazin pe proprietatea amintită. Săpătura arheologică a fost realizată prin deschiderea a două casete, orientate E-V, C 1, cu dimensiunile de 1,80 × 1,80 m, și C 2, cu dimensiunile de 3,30 × 2,20 m, în care s-a coborât până la 2,20-2,40 m.

În partea de est a zonei cercetate, deci mai aproape de zidul de incintă, s-a înregistrat prezența unei cantități mai mari de material arheologic, cu aspect menajer, ceramic și osteologic animal, sesizându-se câteva complexe arheologice (o groapă, probabil de bordei dezafectat, cu adâncimea de 0,80 m și un eventual complex de locuire, reprezentat de o amenajare de pietre, cu dimensiunile surprinse de 1,20 × 1,20 m, pe înălțimea de 0,40 m, și un rest de vatră. (O.D.; M.V.)

Nufăru (com Nufăru)

Obiectiv *Modernizarea și extinderea sistemului de alimentare cu apă al satului Nufăru*

În anul 2006, în perioada august-decembrie, s-au desfășurat în localitatea Nufăru supravegheri și cercetări arheologice preventive determinate de modernizarea și extinderea sistemului de alimentare cu apă al satului. Observațiile realizate cu această ocazie au confirmat și aprofundat datele științifice anterioare privind situl arheologic aflat în intravilanul localității. Din punct de vedere topografic, se confirmă traseele zidurilor de incintă dar și perimetrul propus pentru cetatea bizantină. Este dovedită existența pentru perioada cuprinsă între ultimul sfert al secolului al X-lea și mijlocul secolului al XIII-lea a locuințelor adâncite, a gropilor menajere, a mormintelor de inhumăție și existența unei locuiri *extra muros* în partea de sud a așezării. De asemeni, pe teritoriul localității, în puncte diferite, au fost surprinse o serie de complexe funerare, atribuite secolelor XVIII-XIX, secolelor X-XIII sau epocii elenistice (secolele IV-III a.Chr.). Au fost reperate elemente ce atestă o locuire din epoci mai vechi, precum, epoca romano-bizantină, elenistică și hallstattiană. (O.D.; A.S., M.V.; A.Sm.; A.B.)

Nufăru (com Nufăru), proprietatea Adrian Hussein

Cercetarea arheologică s-a realizat prin deschiderea unei secțiuni cu dimensiunile de 9 × 2 m, orientată N-S, în care ne-am adâncit până la 2,70 m. Complexele arheologice înregistrate constau din: o locuință, un cuptor, o groapă menajeră și două morminte. Pe baza materialelor arheologice descoperite, în special ceramică, cele trei complexe de locuire care perforează nivelul medieval și, probabil, unul dintre morminte, aparțin epocii moderne. Prin analogie cu alte descoperiri din zonă, complexul funerar amenajat în pământul galben poate fi datat în epoca romană. (O.D.; A.S.; M.V.; A.B.; G.V.)

Autori:

A.B.	– Anca Bănăseanu	L.R.	– Laurențiu Radu
A.P.	– Adrian Popescu	M.I.	– Mihaela Iacob
A.S.	– Aurel Stănică	M.M.	– Michel Maille
A.Sm.	– Andra Samson	M.Mo.	– Marian Mocanu
A.Ț.	– Alexandra Țârlea	M.V.	– Mihai Vasile
C.M.	– Cristian Micu	M.Ve.	– Mirela Vernescu
D.P.	– Dorel Paraschiv	N.D.	– Niculina Dinu
F.M.	– Florian Mihail	O.D.	– Oana Damian
G.C.	– George Costea	S.A.	– Sorin Ailincăi
G.J.	– Gabriel Jugănar	V.H.B.	– Victor Heinrich Baumann
G.S.	– Gavrilă Simion	V.P.	– Valentin Panait
G.V.	– Gabriel Vasile	V.P.-M.	– Virgiliu Pencu-Marcu
I.C.	– Iuliana Costea	V.R.	– Vera Rusu